

## BURSALI MEHMET NİHAT BEY

Sezgin KAYA

Türkiye'nin ilk harp tarihçileri arasında sayılan Bursalı Mehmet Nihat Bey, 1886'da Bursa'da doğmuştur. Babası Abdulvahap, dedesi Özbekistan'ın Buhara kentinde doğan Hacı Vikvik'tir. 14 Ocak 1903'te Kara Harp Okuluna başlamış ve 27 Mayıs 1905'te Teğmen rütbesi ile mezun olmuştur. Dereceye girmesinden dolayı aynı yıl Harp Akademisine başlamıştır. Eğitimi devam ederken 10 Mart 1907'de Üsteğmen rütbesine terfi etmiştir. Bursalı Mehmet Nihat Bey'in Harp Akademisinde okuduğu 64. Dönem, özelliği olan bir sınıftı. Bu sınıf 7 Kasım 1909'dan itibaren tamamıyla yeni yöntemler uygulanarak yetişen bir sınıftır. Ancak bu dönemin öğrencileri Trablusgarp ve Balkan Savaşları'na rastladığı için Genelkurmay Başkanlığında staj görmemiştir. Sınıfın öğrencileri peyderpey kurmay olmuşlardır. İki Tümgeneral (Refet Bele ve Kazım Dirik), dört Albay, üç Yarbay, sekiz Binbaşı (3'ü şehit) ve üç Yüzbaşı (3'ü de şehit) çıkmıştır.

27 Kasım 1907'de 78'inci Alay, 2'nci Tabur, 5'inci Bölüğe tayin edilmiştir. Burada iyi derecede Fransızca, Almanca ve İngilizce öğrenmiştir. Mart 1909'da Adana ve havalisinde gelişen olaylar üzerine taburuyla beraber İskenderun ve Bilan bölgelerine görevlendirilmiştir. 20 Kasım 1910'da Harp Akademisi nizamnamesi gereğince staj eğitimi için Makedonya'da bulunan 2'nci Ordu, 78'inci Alay, 2'nci Tabur, 1'inci Bölüğe tayin edilmiştir. 19 Mayıs 1911'de görev yaptığı birliğin adı değişmiş ve 3'üncü Kolordu, Nizamiye 20'inci Alay, 1'inci Tabur olmuştur.

1910'da Ayşe Sıdıka Hanım'la (Kirizman) evlenmiştir. Aynı yıl Üsteğmen Bursalı Mehmet Nihat Efendi, stajını tamamladığı için İstanbul'a dönmüş ve Harp Akademisindeki eğitimine devam etmiştir. 1 Temmuz 1912'de hayattaki tek çocuğu Orhan doğmuştur. Ancak kendisi bu doğum hadisesi esnasında Harp Akademisi üçüncü sınıf öğrencisi olmasına rağmen 13 Haziran-19 Eylül 1912 tarihleri arasında İtalya'ya karşı kurulmuş olan “Çanakkale Ordusu”na tayin edilmiştir.

29 Eylül 1912'de Balkan Harbi Seferberliği dolayısıyla Büyük Karargâh-ı Umûmi Erkân-ı Harbiyesine (Başkomutanlık-Genelkurmay) tayin edilmiştir. 19 Ekim 1912'de Yüzbaşı olmuş ve 1 Kasım 1912'de kurmaylığı onaylanmıştır. Kurmay Yüzbaşı Bursalı Mehmet Nihat Efendi, eğitim hayatı boyunca aldığı görevlerden dolayı Harp Akademisini yedi yılda bitirebilmiştir.

Balkan Harbi esnasında Kurmay Yüzbaşı Bursalı Mehmet Nihat Efendi, Türk ordusunun eksikliklerini ve hatalarını yakından takip ederek ileride yetişecek subayların, yapılan hatalardan ders alabilmesi için kendince harp tarihi raporları tutmaya başlamıştır. Gördüğü hataları dönemin şartlarından sıyrılarak tarafsız bir gözle yazdığı için hatalı hareket eden üstleri tarafından sevilmeyen, doğru hareket eden üstleri tarafından ise çok sevilen bir insan olmuştur. Kurmay Yüzbaşı Bursalı Mehmet Nihat Bey'in bir özelliği de sadece Türk ordusunun manevraları ve hatasını değil düşman unsurların faaliyetlerini de tarafsız bir gözle yazmasıdır. Yazmış olduğu raporların bir kısmı, sonradan kitap olarak Osmanlıca basılmıştır. Günümüzde harp tarihi anlayışının gelişmesiyle araştırmacılar, Balkan Savaşları'na ve Çanakkale Savaşları'na ait ayrıntılı bir biçimde kaynak incelemesine başlamıştır. Bu vesileyle Bursalı Mehmet Nihat Bey'in yazmış olduğu eserler tanınmaya başlanmıştır.

Genç Kurmay Yüzbaşı Mehmet Nihat Efendi, Balkan Savaşları sonunda henüz bir yıl önce Harp Akademisinden mezun olmasına rağmen yeteneği ve kabiliyeti dikkati çektiğinden 22 Ekim 1913'te Kara Harp Okuluna Harp Tarihi ve Coğrafya Öğretmen Vekilliğine tayin edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı öncesi Kurmay Yüzbaşı Bursalı Mehmet Nihat Efendi, 15 Ocak 1914'te Karargâh-ı Erkân-ı Harbiye Umûmiye Dairesi Birinci Şubeye tayin edilmiştir. 8-20 Haziran 1914 tarihleri arasında Topçu Atış Okulu Küçük Ümera Kursu'na katılmıştır. 3 Ağustos 1914 Seferberliği'nde Karargâh-ı Umûmi Birinci Şubeye tayin edilmiştir. Bu görev esnasında 10 Mart 1915'te Kıdemli Kurmay Yüzbaşı rütbesine terfi etmiştir.

28 Mart 1915'te Çanakkale'de Truva yakınla-

rındaki Kalvert Çiftliği'ndeki 15'inci Tümen Harekât Şube Müdürü olmuştur. Anadolu tarafında düşman tehlikesi kalmayınca Kıdemli Kurmay Yüzbaşı Bursalı Mehmet Nihat Efendi, 28 Nisan 1915'te Gelibolu'da bulunan Seddülbahir Mıntıkası Erkân-ı Harbiyesine gönderilmiş ve birkaç gün sonra Cenup (Güney) Grubu Birinci Şube Müdürlüğü görevine tayin edilmiştir. Bursalı Mehmet Nihat Efendi, kendisine verilen görevleri icra ederken kimseden çekinmeyerek gördüğü hataları düzeltmesi için yaptığı uyarılar üstlerinin hoşuna gitmese de zamanla haklı olduğu görülünce büyük bir saygınlık kazanmaya başlayacaktır. Çanakkale Cephesi'nde yapılan muharebelere ilişkin değerli bilgileri kaleme almıştır. 16 Temmuz 1915'te 6'ncı Tümen Erkân-ı Harbiyesine tayin edilmiştir. Bu tümenle Saroz Körfezi ve Anafartalar Bölgesi'nde görev yapmıştır. Göstermiş olduğu başarılarından dolayı Kurmay Albay Mustafa Kemal [ATATÜRK] kendisine takdirname vermiştir. 3 Ocak 1916 tümeniyle birlikte Tekirdağ'a gitmiştir. 14 Mart 1916'da 13'üncü Kolordu Nizam-ı Harbine iştirak etmek için Tekirdağ'dan Resulayn'a birliğiyle birlikte hareket ederek Hanekin ve İran harekâtlarına katılmıştır. 14 Eylül 1916'da Binbaşı rütbesine terfi etmiş ve 20 Mart 1917'de Cebel-i Hamrin Muharebesi'ne katılmıştır.

Kurmay Binbaşı Bursalı Mehmet Nihat Bey, 29 Haziran 1917'de Kafkas Grubu Birinci Şube Müdürlüğüne, 3 Ağustos 1918'de Genel Karargâh Kurmay Vekillğine tayin olmuştur. Bu görevini sürdürürken üstün askerî stratejisinden dolayı 30 Eylül 1918'de İstanbul'da Yıldız Sarayı'nda bulunan Harp Akademisi Müdür Yardımcılığı'na atanmıştır. Harp Akademisiyle ilgisi sürmek koşuluyla aynı yıl Erkân-ı Harbiye 16'ncı Şubede (Harp Tarihi şubesi) görevlendirilmiş ve daha sonra Genelkurmay Üçüncü Şube Müdür Yardımcılığı, Veliâht Şehzade Ömer Faruk Efendi'nin öğretmenliği ve Harp Akademisi öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur. Kurmay Binbaşı Bursalı Mehmet Nihat Bey, Birinci Dünya Savaşı esnasında iyi bir subay olmanın yanında bir öğretmen titizliği içinde hem savaştaki askerî stratejiler ve harekâtlarla ilgili eserler yazmış hem de Birinci Dünya Savaşı ile ilgili yabancı harp tarihçilerin eserlerini Türkçeye çevirmiştir. Türk Silahlı Kuvvetlerinde yetişecek subayların gelecekte aynı

hataları tekrarlamaması için büyük dersler içeren kaynak eserler bırakmıştır.

Mustafa Kemal [ATATÜRK] Paşa, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak başlattığı Millî Mücadele'ye birçok gönüllü subay gibi Kurmay Binbaşı Bursalı Mehmet Nihat Bey'de katılmak istemiştir. Mustafa Kemal Paşa, Yunanlıları Anadolu'dan atmak için Doğu ve Güney cephelerindeki kuvvetleri, Kocaeli bölgesindeki kuvvetleri Büyük Taarruz'dan önce bir noktaya toplamaya başlamıştır. Harp tecrübesi olan değerli komutanlara ihtiyaç duyduğu için Kurmay Binbaşı Bursalı Mehmet Nihat Bey'inde Anadolu'ya geçmesini istemiştir. Böylece 3 Mayıs 1922'de Büyük Taarruz'dan önce Mehmet Nihat Bey, Anadolu'ya geçmiş ve 6'ncı Kolordu Kurmay Başkanı görevine tayin edilmiştir. Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nden bir gün sonra 31 Ağustos 1922'de Yarbay rütbesine terfi etmiş ve İstiklâl Madalyası almaya hak kazanmıştır.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra 17 Ekim 1922-7 Mayıs 1923 tarihleri arasında Balıkesir'de bulunan 2'nci Ordu Kurmay Başkanlığı ve 7 Mayıs-19 Ağustos 1923 tarihleri arasında Genelkurmay Talim Terbiye Şubesi Müdürlüğü görevlerini yürütmüştür. 29 Ağustos 1923-6 Şubat 1926 yılları arasında Harp Akademileri Harp Tarihi öğretmenliği ve Genelkurmay Neşriyat Şube Müdürlüğü yapmıştır.

1926'da Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda ülkesi için şehit düşen vatan evlatlarına şehitlikler yapmak için Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in emriyle “Şehitleri İmar Cemiyeti” (Türk Şehitlikleri İmar Vakfı) kurulmuştur. Bugün halen faal olan yurdumuzda birçok şehitliği imar eden ve yüzlerce şehit çocuğunun eğitim masraflarını karşılayan bu derneğin kurucu üyeleri arasında Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey de yer almıştır. Aynı yıl Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey, Atatürk'ün emri üzerine Çanakkale Cephesi'ndeki muharebelerin milletimiz tarafından unutulmaması ve yaşananları objektif bir biçimde yazılarak gelecek nesillerin hadiselerden ders alması için bir eser yazmıştır. 1926'da Kurmay Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey, “Büyük Harpte Çanakkale Seferi” adlı eserini yazarak Şehitleri İmar Cemiyeti'ne teslim etmiştir. Cemiyetin 1926'daki

ilk yayınladığı ve Atatürk'e sunduğu çalışma bu eser olmuştur. Kurmay Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey, “*Büyük Harpte Çanakkale Seferi*” adlı eserini çok titizlikle yazmıştır. Eserde; savaşın nedenlerini, boğazın coğrafi konumunu, Anadolu ve Gelibolu Yarımadası'nın arazi arızalarını, Türk ve İtilaf Devletleri'nin kuvvetlerini, hangi araziye yerleştiklerini, iki tarafın savaş planlarını, 18 Mart 1915'teki Deniz Savaşı'nı, 25 Nisan 1915'ten itibaren başlayan kara muharebelerini (Kumkale, Seddülbahir, Arıburnu ve Anafartalar) iki tarafın savaş teknolojilerini ve savaş sonucundaki tarafların kayıplarını ayrıntılı bir biçimde yazmıştır.

Kurmay Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey, 6 Şubat 1926-8 Temmuz 1927 tarihleri arası 13'üncü Kolordu, 1'inci Tümen, 5'inci Alay Komutanlığı görevlerinde bulunmuştur. İstanbul ve Çanakkale'de Harp Tarihiyle ilgili konferanslar da vermeye başlamıştır.

9 Temmuz 1927'de son görev yeri olan İzmir Müstahkem Mevzi Mevki Piyade Liva Komutanlığına (Tugay Komutanı) atanmıştır. Görevi esnasında 14 Temmuz 1928'de İzmir'in Güzelbahçe ilçesi sınırları içerisinde kontrol noktası oluşturan jandarma birliğinden bir er, yanlışlıkla Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey'in bulunduğu araca arkadan ateş etmesi sonucu, 42 yaşında şehit düşmüştür.

#### **Kurmay Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey'in Katıldığı Savaşlar ve Aldığı Nişan, Madalya Ve Takdirnameler:**

- Trablusgarp Savaşı (31.05/06.09.1328)
- Balkan Savaşı (18.09.1328/02.11.1329)
- I. Dünya Savaşı (28 Mart 1915-03 Ağustos 1918)
- İstiklal Savaşı (30.05.1338/30.08 1339)
- Muharebe Gümüş İmtiyaz Madalyası
- Harp Madalyası (03 Temmuz 1331)
- Çanakkale'de Kurmay Albay Mustafa Kemal'in Takdirnamesi
- Alman Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
- 2. Rütbeden Alman Demir Salip Nişanı
- Bronşvilt Grant Dükalığı Harp Nişanı
- 3. Rütbeden Avusturya Liyakat Madalyası
- 3. Rütbeden Kılıçlı Mecidiye Nişanı

İstiklal Madalyası (Madalya Numarası: S-1019 Numaralı İstiklal Madalyası ile taltif edilmiştir.)

#### **Kurmay Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey'in Telif Eserleri ve Başka Dillerden Neşrettiği Eserler:**

*Balkan Harbi, 1328-1329 Trakya Seferi, C.1- C.2 (Kırk Kilise Muharebesi).* İstanbul: Askerî Matbaa, 1924.

*Balkan Harbi-1328-1329 Trakya Seferi, C.3 (Lüleburgaz Meydan Muharebesi).* İstanbul: Askerî Matbaa, 1928.

*Balkan Harbi'nde Çatalca Muharebesi, Konferansı.* İstanbul: Askerî Matbaa, 1925.

*Büyük Harpte Çanakkale Seferi.* İstanbul: İlhami Fevzi Matbaası, 1926.

*Harbi Umûmî'de Seddülbahir Cenup Grupları Muharebatı.* İstanbul: 1920.

*Kadro Tatbikat ve Seyahatlerinin Tertib ve İdaresi Hakkında Ameli Muhtıra.* İstanbul: Askerî Matbaa, 1925.

*Trakya'da Osmanlı-Bulgar Muharebesi.* İstanbul: 1919.

*Meşhur Osmanlı Sefer ve Muharebeleri'nde Sevk ve İdare.* İstanbul: (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

*13'üncü Kolordu'nun İran Seferi.* İstanbul: Askerî Matbaa, 1920.

*İstiklal Seferleri,* Askerî Matbaa. İstanbul: (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

*Zabitin Harp Çantası (Kurmay Subay Muhtırası).* İstanbul: (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

*Kıtaat-ı Cesime'nin Tabiyece İstihdamları Hakkında Muvakkat Talimname.* İstanbul: (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

*Atlı Farazi Tatbikat ve Tatbikat Seyahatleri'nin Suret-i Tertip ve İdaresi.* İstanbul: (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

“1870-71 Seferi”, *Erkân-ı Harbiye Mektebi Külliyyatı*, C.2, Sayı: 18, İstanbul, 1925.

“Irak Cephesi Muharebatından”. İstanbul: *Mecmua-i Askeriye*, Sayı: 15–16, 1 Haziran- 1 Temmuz 1920.

“1914'ten 1916'ya Kadar Balkan ve Türkiye'de Büyük Harp”. İstanbul: *Mecmua-i Askeriye*, Sayı: 95, 1934.

*Büyük Harp*, C.1-2-3-4, Almancadan çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: 1926.

Larşer, Binbaşı M., *Büyük Harp'te Türk Harbi: Harbin Anasır ve Mukaddemadî ve Heyet-i Umûmiyesinin Hülası*, Fransızcadan çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. C.1. İstanbul: Askerî Matbaa, 1927.

Larşer, Binbaşı M., *Büyük Harp'te Türk Harbi: Türk Cephelelerindeki Harekât ve Muhaberat*, Fransızcadan çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey, C.2. İstanbul: Askerî Matbaa, 1928.

Larşer, Binbaşı M., *Büyük Harpte Türk Harbi: Tali Darülharekâtlar ve Harbin Neticesi*, Fransızcadan çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey, C.3. İstanbul: Askerî Matbaa, 1928.

Stegeman, Herman, *Harbi Umûmi Tarihi*, C.1-2, Almancadan çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, 1918.

Kol, General, *Harbi Umûmi'nin İzhar ve İdaresinde Alman Erkan-ı Harbiyesi*, Almancadan çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

Laterzac, *Harbi Umûmi'de Fransız Sefer Planı ve Harbin İlk Ayları*, (Fransızcadan çeviri). İstanbul: Askerî Matbaa, (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

*Harbi Umûmi'de General Moltke'nin Mektupları ve Hatıratı*, Almancadan çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, 1924.

Roux-Charleroux, F., *Çanakkale Seferi*, Çevirenler Bnb. Nihat ve Yzb. Asım. İstanbul: Askerî Matbaa, 1921.

*Napoleon Muharebatı*, Fransızcadan çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

*Linge ve Namur'un Zaptı*, Almancadan çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

Falkenheim, Eric von, *1914-1916 Senelerinde Alman Başkumandanlığı (General Falkenhayn)'ın Hatıratı*, Almancadan çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, 1924.

*Rus-Japon Harbi*, Çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

Nicolai Walter, *Büyük Harpte İstihbarat Hizmeti Matbuat ve Efkârı Umûmiye*. Çeviren Bursalı

Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, 1925.

Nicolai, Walter, *Gizli Kuvvetler*. Çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, 1925.

Joachim, Ritter, *Harbi Umûm Tenkidatı*. Çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, 1923.

*Harbi Umûmi Silsiler Neşriyatı Liyej ve Namur Kalelerinin Suret-i Zabtı*. Çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, (Basıldığı tarih tespit edilememiştir.)

Montey, Albay Von, *Alman-Avusturya Şark Cephesi'nde 1914 Yaz Seferi*, (Grafik Halinde). Çeviren Bursalı Mehmet Nihat Bey. İstanbul: Askerî Matbaa, 1930.

### Kaynakça

- “*Irak Cephesi Muharebatından*”. Mecmua-i Askeriye, 1 Haziran- 1 Temmuz 1920 İstanbul: Sayı: 15–16.
- “Kurmay Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey’in Şahsi Dosyası ve Emeklilik İşlem Dosyası”, *T.C. Millî Savunma Bakanlığı Arşivi*, Ankara.
- 13’üncü Kolordu’nun İran Seferi*. İstanbul: Askerî Matbaa, 1920.
- Ahenk*, 16 Temmuz 1928.
- Akansel, İsmail Hakkı. *Güzelbahçe Şehitleri*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi, 1996.
- Anadolu*, 16 Temmuz 1928.
- Atabay, Mithat. *Mustafa Kemal’in Himayelerinde Şehitlikleri İmar Cemiyeti Nasıl Kuruldu? Nasıl Gelişti?*. İstanbul: Türk Şehitlikleri İmar Vakfı Yayınları, 2012.
- Bursalı Mehmed Nihad, *Büyük Harpte Çanakkale Seferi*, Çeviren: Elif Berfin - Yayına Hazırlayan: Murat Karataş. İstanbul: Türk Şehitlikleri İmar Vakfı, 2012.
- Bursalı Mehmet Nihat Bey’in Torunu Munis KİRİZMAN İle Yapılan Mülakat*, Urla/İzmir, 04.12.2013.
- Kaya, Sezgin. “*Bursalı Mehmet Nihat Bey*”. Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı. Bahar 2015. Yıl:13, Sayı:18, 705-747.
- Kurmay Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey, *Büyük Harpte Çanakkale Seferi*. İstanbul: İlhami Fevzi Matbaası, 1926.
- Türsan, Nurettin. *Büyük Askeri Tarih Öğretmeni Bursalı Kurmay Yarbay Mehmet Nihat Bey*. İstanbul: Harp Akademisi Yayınları, 1996.
- Vakit*, 18 Eylül 1927.
- Yarbay Mehmet Nihad, *Balkan Harbi-1328-1329 Trakya Seferi (Lüleburgaz Meydan Muharebesi)* C.3. İstanbul: Askerî Matbaa, 1928.
- Yıldız, Cemalettin. *Bir Komutanın Gözünden Çanakkale Savaşları*. Çanakkale: Emre Basımevi, 2007.

### Atıf

- Kaya, Sezgin. “*Bursalı Mehmet Nihat Bey*”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8-), 2023.
- Sezgin Kaya, “*Bursalı Mehmet Nihat Bey*”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8-), 2023.